

Hukuk Genel Kurulu 2019/758 E. , 2022/660 K.

•

"İçtihat Metni"

MAHKEMESİ :Ticaret Mahkemesi

1. Taraflar arasındaki "itirazın iptali" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda, Ankara 14. Asliye Ticaret Mahkemesince verilen davanın reddine ilişkin karar davacı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay (Kapatılan) 19. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, Mahkemece Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.
2. Direnme kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.
3. Hukuk Genel Kurulunca dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüşüldü:

I. YARGILAMA SÜRECİ

Davacı İstemi:

4. Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalıdan 01.01.2012 vade tarihli senet dolayısıyla alacaklı olduğunu, senet borçlusu borcunu ödemediği için Ankara 11. İcra Müdürlüğü'nün 2014/9097 E. sayılı dosyası ile takibe geçildiğini, itiraz üzerine takibin durduğunu, borçlu/davalının "Senetteki imzanın sahtecilik suretiyle elde edildiği" iddiası ile müvekkili hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyetle bulunduğunu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2014/149988 sayılı soruşturma dosyasında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, anılan karara karşı itirazın Ankara 6. Sulh Ceza Mahkemesinin 2015/558 D. İş sayılı kararı ile kesin olarak reddedildiğini, icra takibi her ne kadar 540.000TL+181.184,79 TL işlemiş faiz üzerinden başlatılmış ise de davalının işlemiş faiz yönünden yapmış olduğu itiraz haklı görüldüğünden davalı/borçlunun Ankara 11. İcra Müdürlüğü'nün 2014/9097 E. sayılı icra takibinde 540.000TL asıl alacak üzerinden yaptığı itirazın iptaline, davalı aleyhine alacağın %20'si oranında tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı Cevabı:

5. Davalı vekili cevap dilekçesinde; icra takibine konu senedin bono vasfını taşımadığını, zira senet üzerinde keşide tarihinin bulunmadığını ve davacı tarafından hile ile elde edildiğinden müvekkilini bağlamayacağını, icra takibini öğrendikleri tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde bu hususu savunma olarak bildirdiklerini, müvekkilinin davacının dayısı olduğunu, müvekkili ile kardeşi dava dışı Ali Kaya'nın şehir içinde çalışan dolmuşlarının bulunduğunu, Haziran 2007 tarihinde müvekkilinin evine gelen kuryenin Şoförler ve Dolmuşçular Federasyonundan bir plaket getirerek müvekkiline verdiğini, müvekkilinin de plaketi teslim alarak teslim belgesi olarak düşündüğü belgeyi imzaladığını, yine dolmuş sahibi olan müvekkilinin kardeşi Ali Kaya'ya da bu şekilde bir plaket verildiğini ve imzasının alındığını müvekkilinin sonradan öğrendiğini, bundan bir süre sonra Ali Kaya hakkında ihtiyatî haciz kararı alındığını, sahibi olduğu dolmuşun ihtiyaten haczedilerek muhafaza altına alındığını, bunun sebebi araştırıldığında davalının 219.500TL tutarında icra takibi yaptığının öğrenildiğini, böyle bir borcu olmayan ve herhangi bir senede imza atmamış olan Ali Kaya'nın imzaya itirazda bulunduğunu, ancak imzanın kendisine ait çıktığını, bunun üzerine davacı müvekkilinin ve kardeşi Ali Kaya'nın kurye ile gönderilen plaket ve imzaladıkları belgeyi hatırladıklarını, konuyu Minibüsçüler Odasından sorduklarını, Minibüsçüler Odası yetkililerinin kimseye plaket göndermediklerini ifade ettiklerini, müvekkilinin bunun üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu, takip dayanağı belge incelenecek olursa imzanın hileli alındığının rahatça anlaşılabileceğini, senedin metninde YTL ibaresinin yazıldığını, oysa YTL'den TL'ye geçişin 01.01.2009 tarihinde olduğunu, bunun da senedin daha önce elde edildiğini gösterdiğini, müvekkili tarafından daha önce davacının cezalandırılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyet dilekçesi verilmiş ise de, o tarih de ortada bir icra takibi bulunmadığından kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, müvekkili tarafından yeniden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyet de bulunulduğunu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2014/149988 sayılı soruşturma dosyasında anılan davacı ifadesinde "...şikâyetçi ... benim dayım olur. Bu senedi 3-4 yıl kadar önce kendisine elden borç para vermiştim. Bu borç paraya karşılık senedi bana kendisi vermişti...benim bu parayı kendisine verdiğime ve kendisinden aldığıma dair şahidim yoktur" şeklinde beyanda bulunduğunu, davacının müvekkiline para vermediği gibi ekonomik durumunun da oldukça kötü olduğunu, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'ndan yardım aldığını, davacının daha önceden de birçok defa bu gibi suçlardan yargılandığını, annesine zorla senet imzalatmak, resmî evrakta sahtecilik, mahkemeye yalan beyanda bulunmak gibi birçok suçtan hüküm giydiğini, senette borcun

sebebinin "Bedeli Malen Ödenmiştir" şeklinde belirtildiğini, davacının ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında verdiği ifadede müvekkiline borç para verdiğini, karşılığında bu senedi aldığını beyan ettiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

İlk Derece Mahkemesi Kararı:

6. Ankara 14. Asliye Ticaret Mahkemesinin 12.11.2015 tarihli ve 2015/1066 E., 2015/371 K. sayılı kararı ile; davaya dayanak icra takibine konu bononun malen düzenlendiği, ancak alacaklı vekilince Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 2014/149988 Soruşturma sayılı dosyasında bononun elden nakit olarak verilen borca karşılık düzenlendiğini iddia edilmesi nedeniyle ihdas nedeninin talil edildiği, davalı tarafından davacıdan borç olarak para alınmadığının savunulduğu, bu durumda ispat yükünün ihdas nedenini talil eden davacıda olduğu, ancak davacı tarafından başkaca bir delil sunulmadığı, yemin de teklif edilmediği gerekçesiyle davanın reddine, davalı yararına 108.000TL tazminatın davacıdan tahsiline karar verilmiştir.

Özel Daire Bozma Kararı:

7. Ankara 14. Asliye Ticaret Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

8. Yargıtay (Kapatılan) 19. Hukuk Dairesinin 23.03.2017 tarihli ve 2016/11124 E., 2017/2363 K. sayılı kararı ile;

"...Bedel kaydı, bonoyu düzenleyen ile bono lehdarı arasındaki hukuki ilişkiyi gösteren bir işaret olup, bononun zorunlu unsurlarından biri değildir. Zira bononun düzenlenmesi ile soyut bir borç ilişkisi doğmakta, bedel kaydının bir önemi bulunmamaktadır. Öte yandan uygulamada "nakten", "malen" ve "teminaten" şeklinde bedel kayıtlarının bonolar üzerinde bulunduğu görülmektedir. Bedel kaydı, bonoyu düzenleyen ile bononun lehdarı arasındaki temel ilişkiye bir dereceye kadar açıklık getirmektedir. Buna bağlı olarak ispat hukukunda, bonoda bedel kaydı varsa bononun bu bedel kaydına uygun olarak düzenlendiği kabul edilmektedir. Bonoda yer alan bedel kaydının aksinin iddia edilmesine ise talil denilmektedir. Bedel kaydının aksini iddia eden bu iddiasını ispat yükü altına girmektedir. Bedel kaydının talil edilmesinin yukarıda açıklandığı şekilde ispat yüküne etki edebilmesi senedin bono vasfına sahip olmasına bağlıdır. Adi bir senet için ispat yüküne ilişkin bu kurallar uygulanmamaktadır.

Somut olaya gelindiğinde, davaya dayanak icra takibine konu senet tanzim tarihini içermediğinden bono olarak nitelendirilemez. Bu senet adi bir belge niteliğindedir. Kural olarak bu belgedeki imzanın davalı borçluya ait olduğunun anlaşılması halinde, davacı iddiasını kanıtlamış sayılmaktadır. Davalı vekili ise cevap dilekçesinde, takip konusu senedin hile ile alındığını, imzanın da müvekkiline ait olmayabileceğini savunmuş, ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur. Mahkemece açıklanan hususlar çerçevesinde takip konusu senedin adi bir belge olduğu gözetilerek, tarafların iddia ve savunmaları incelenip değerlendirilerek varılacak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirme ve eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir,..." gerekçesiyle karar bozulmuştur.

Direnme Kararı:

9. Ankara 14. Asliye Ticaret Mahkemesinin 04.07.2019 tarihli ve 2019/198 E., 2019/554 K. sayılı kararı ile; önceki karar gerekçesi yanında, icra takibine dayanak belgenin bono olduğu kabul edilmese dahi, yazılı belge olması nedeniyle aksinin yine yazılı belge ile kanıtlanması gerektiği, davacının icra takibine esas malen kaydı ile düzenlenmiş yazılı belgeden kaynaklanan alacağını kanıtlayamadığı gerekçesiyle direnme kararı verilmiştir.

Direnme Kararının Temyizi:

10. Direnme kararı süresi içinde davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

II. UYUŞMAZLIK

11. Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; takip ve dava konusu senedin adi bir belge vasfında mı, yoksa bono vasfında mı olduğu; adi senet niteliğinde olduğunun kabulü hâlinde tarafların iddia ve savunmaları incelenip değerlendirilerek varılacak sonuca göre bir karar verilmesinin gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır.

III. GEREKÇE

12. Uyuşmazlığın çözümü açısından öncelikle konuyla ilgili yasal düzenleme ve kavramların açıklanmasında yarar vardır.

13. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) tanımı yapılmamakla birlikte; hukukî bir muameleyi veya olayı belgelemek amacıyla resmî makam ya da borç altına giren kişi tarafından düzenlenmiş veya onaylanmış belgeye senet denilmektedir. Buna göre resmî makam tarafından düzenlenen veya onaylanan belgeye resmî senet; sadece borç altına giren kişi tarafından düzenlenen ve/veya imzalanan belgeye ise adi veya özel senet denir. Senet bir hakkın doğumu için gerekli olmasa da, ispatı için gerekli olabilir.

14. Bütün mücerret alacaklarda olduğu gibi kambiyo senedi alacağı da kural olarak uygun bir asıl borç ilişkisine, bir illî ilişkiye dayanır. Bir kambiyo senedi düzenleyip veren ve bu senedi alan herkes, bütün

hukukî işlemlerin yapılmasına temel teşkil eden bir gayeye ulaşmak istemektedir. İşte bu gaye bir kambiyo senedinde mündemiç hakkın doğumu ve devri açısından hukukî sebebi teşkil eder. Kambiyo senedi düzenlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan ilişki "kambiyo ilişkisi" ismiyle anılmaktadır. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren borçlu "kambiyo taahhüdü"nde bulunmuş olur. Kambiyo ilişkisinin altında esas itibarıyla bir asıl /temel borç ilişkisi vardır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden tamamen bağımsızdır. Kambiyo senedinden doğan talep hakkına kambiyo hukuku, temel talebe ise bu talebin ait olduğu hukuk kuralları uygulanır.

15. Bu genel açıklamadan sonra hemen belirtelim ki, bono, ödeme vaadi niteliğinde bir kambiyo senedir. Bu nedenle bonoyu düzenleyen, asıl borçlu durumundadır (6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 691/1).

16. Bonoda şekil şartları TTK'nın 688. maddesinde sayılmıştır. Bunlar; "Bono" ya da "Emre muharrer senet" ibaresi, kayıtsız şartsız bir bedel ödeme vaadi, vade, ödeme yeri, lehtar, keşide yeri ve tarihi, keşidecinin imzasıdır. Zorunlu şartlardan biri eksik olduğu takdirde, senedin bono niteliği kaybolur. Bunlardan vade ve ödeme yeri esaslı şekil şartlarından değildir.

17. Sayılan zorunlu şekil şartlarının yanında seçimlik şartlar da vardır. Bonoya isteğe bağlı olarak, faiz, bedelin nakden ya da malen alındığı, teminat, muacceliyet veya yetkili mahkeme kayıtları da konabilir (Ülgen, Hüseyin/Helvaci, Mehmet/ Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2013, s. 139 vd.).

18. Yerleşik Yargıtay içtihatları ve öğretide kabul edildiği üzere, bonolara özgü seçimlik unsurlardan biri de temel borç ilişkisinden kaynaklanan borcun dayandığı nedenin gösterilmesine yönelik "bedel kaydı"dır. Yinelemek gerekirse "bedel kaydı" kambiyo senedinin ihtiyari kayıtlarındandır. Bu kayıt keşidecinin (borçlunun), senedin lehtarından (alacaklıdan) karşı edayı aldığını ispata yarar. Aslında kambiyo senetleri hukuku yönünden bu kayıtların bir anlamı ve önemi yoktur. Çünkü kambiyo senedinin düzenlenmesiyle, mücerret bir borç ilişkisi yaratılmaktadır. Bu nedenle de karşı edimin elde edilip edilmediğinin önemi de bulunmamaktadır. Temel borç ilişkisinin bir sözcükle senede yansıtılması şeklinde ortaya çıkan bedel kaydının varlığı ya da yokluğu senedin bono niteliğini etkilemez. Bedel kayıtları daha çok keşideci ile lehtar arasındaki iç ilişki yönünden ve ispat konusunda önem taşır. Kişisel def'i nedenlerinin varlığının kanıtlanmasını kolaylaştırır.

19. Sözü edilen kayıtlar özellikle ispat hukuku açısından ilgilileri bağlayıcı niteliktedir. Bedel kaydı içeren bononun lehtarı, artık senedin "kayıtsız ve koşulsuz bir borç ikrarı olduğu" yolundaki soyutluk kuralına dayanamayacaktır.

20. Borç ikrarını içeren bir belge aleyhine kanıt sunulabilir. Ancak; ikrar borcun nedenini içeriyorsa, sadece bu nedenin gerçekleşmediğinin kanıtlanması gerekir (12.04.1933 tarihli ve 1933/30-6 sayılı YİBK kararı).

21. Bono, bağımsız borç ikrarını içeren bir senettir. Bu nedenle bir illete bağlı olması gerekmez ve kural olarak ispat yükü senedin bedelsiz olduğunu ileri süren tarafa aittir. Ancak senette borcun nedeni "mal" ya da "nakit" olarak belirtilmişse, davacının yazılı borç sebebine dayanmaya hakkı olacağından, ispat yükü bunun aksini ileri süren tarafa ait olacaktır (HMK m. 191/1, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 6). Eğer taraflardan biri senet metninde yazılı kaydın doğru olmadığını söylüyorsa, buna senedin talili denmektedir. Bu anlamda talil senet metninde açıklanan düzenleme (ihdas) nedenine aykırı beyanda bulunma anlamına gelmektedir ve bu hâlde ispat yükünün kaydın aksini iddia edene ait olacağına kuşku bulunmamaktadır. Nitekim aynı hususlara 05.02.2019 tarihli ve 2017/(19)11-821 E., 2019/58 K. sayılı kararında da değinilmiştir.

22. Önemle vurgulamak gerekir ki; bonoya ilişkin talil ve ispat yüküne ilişkin yapılan açıklamalar adi senetler için de aynen geçerlidir.

23. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; eldeki dava bono niteliğinde olduğu iddia edilen senetten doğan itirazın iptali istemine ilişkin olup, mahkemece davaya dayanak icra takibine konu bononun malen düzenlendiği, ancak alacaklı vekilince Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 2014/149988 Soruşturma sayılı dosyasında bononun elden nakit olarak verilen borca karşılık düzenlendiğinin beyan edilmesi nedeniyle ihdas nedeninin talil edildiği, davalı tarafından davacıdan borç olarak para alınmadığının savunulduğu, bu durumda ispat külfetinin davacıda olduğu, ancak davacı tarafından başkaca bir delil sunulmadığı, yemin teklif edilmediği gerekçesiyle davanın reddine ve 108.000TL tazminatın davacıdan tahsiline karar verilmiştir.

24. Ankara 11. İcra Müdürlüğünün 2014/9097 E. sayılı dosyası incelendiğinde, davacı alacaklı tarafından davalı borçlu hakkında 01.01.2012 vadeli, 540.000TL tutarlı senet dayanak gösterilerek ilamsız takip yapıldığı, belge üzerinde "Bedeli malen ahz olunmuştur" ibaresinin bulunduğu, davalı borçlunun süresi içerisinde yapmış olduğu itiraz üzerine takibin durduğu görülmüştür.

25. İcra takibine ve davaya konu senedin bononun zorunlu unsurlarından olan "keşide tarihi"ni taşıması nedeniyle adi senet niteliğinde olduğunun kabulü gerektiği gibi, dava konusu adi senette davacı lehtar, davalı keşideci olup, ihdas nedeni olarak "malen" kaydı bulunmaktadır.

26. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 2014/149988 Soruşturma sayılı dosyası içerisinde yer alan davacı alacaklı ...'ın 29.12.2014 tarihli ifadesinde; "...Şikayetçi ... benim dayım olur. Bu senedi 3-4 yıl kadar önce kendisine elden borç para vermiştim. Bu borç paraya karşılık senedi bana kendisi vermişti. Senedi imzalanmış halde bana getirerek teslim etti. Senet üzerinde yazılı 540.000TL yazılı parayı elden nakit olarak vermiştim,..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

27. Mahkemece; icra takibine konu belge de malen kaydının bulunması, ancak davacı alacaklının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği yukarıda belirtilen ifadesinde senedin elden borç olarak verilen para karşılığı düzenlendiğinin açıklanması, bu şekilde belge düzenleniş nedeninin talil edilmesi ve bu talili ispatlayacak başkaca delil de sunulmamış karşısında ve davalı tarafından da davacının elden para verilmediğinin savunulması nedeniyle, davacı tarafa davalıya yemin teklif etme hakkı hatırlatılmış, ancak davacı vekili tarafından davalı tarafa yemin teklif edilmeyeceği bildirilmiştir.

28. Başka bir deyişle; ispat yükünün davacıda olduğu eldeki davada, davacı tarafından taraflar arasında ticarî ilişki bulunduğu hususunda yazılı bir delil sunulmadığı, davacıya yemin teklif hakkı hatırlatılmasına rağmen yemin teklif edilmediği, icra takibine dayanak belgenin adi senet olması nedeniyle aksinin yine yazılı belge ile kanıtlanması gerektiği hâlde, davacı tarafça icra takibine dayanak malen kaydı ile düzenlenmiş adi senetten kaynaklanan alacak ispat edilememiştir.

29. Hâl böyle olunca; ispat yükünün davacı tarafta olduğu kabul edilerek yukarıda açıklanan gerekçelerle verilen direnme kararı usul ve yasaya uygun olup, yerindedir.

30. Ne var ki, Özel Dairece hüküm altına alınan tazminat yönünden bir inceleme yapılmadığından bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın Özel Daireye gönderilmesi gerekir.

IV. SONUÇ :

Açıklanan nedenlerle;

Direnme uygun olduğundan, davacı vekilinin hükmedilen tazminata yönelik temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİNE GÖNDERİLMESİNE,

Ancak karar düzeltme yolunun açık olması sebebiyle öncelikle mahkemesince Hukuk Genel Kurulu kararının taraflara tebliği ile karar düzeltme yoluna başvurulması hâlinde dosyanın Hukuk Genel Kuruluna, başvurulmaması hâlinde ise mahkemesince doğrudan YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİNE GÖNDERİLMESİNE,

6217 sayılı Kanun'un 30. maddesi ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na eklenen "Geçici Madde 3" atfıyla uygulanmakta olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 440. maddesi uyarınca kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere, 17.05.2022 tarihinde oy birliği ile karar verildi.